

Finnland/Schulministerium

Grundschule
Läppisch als Muttersprache im
Unterricht

Helsinki: Kouluhallitus, 1985

Georg-Eckert-Institut BS78

1 235 377 9

PERUSKOULU

AIDINKIELEN OPELAINENNA OPETETTAVA SAAMEN KIELI

Georg-Eckert-Institut
für Internationale
Schulbuchvermittlung
Braunschweig
SchulbuchbitWortrek

8117769

KOULUKIRJASTO 1985

SF
Z-2 (1985)

ÄIDINKIELEN OPPIAINEENA OPETETTAVA SAAMEN KIELI

Yleistavoitteet ja eri alueiden tavoitteet ovat samat kuin peruskoulun äidinkielen tavoitteet .

Oppiaines vuosiluokittain

Ala-aste

1. vuosiluokka

a) kuunteleminen

äänteet

yksityisten äänteiden ja niiden pituuksien erottaminen

sanamuodot

sanojen eri muotojen erotaminen

astevaihtelu

erojen kuuleminen esim. nn/n, lq/lqq

tavut

sanoja kuulemalta tavuttaminen

sanasto

outojen sanojen merkityksen kysymiseen tottuminen

toisten kuunteleminen

toisten kuuntelemiseen harjaantuminen

kysyminen

kertomusten pohjalta kysymysten tekemiseen oppiminen

b) puhuminen

äänteet

harjoitellaan korrektaa ääntämistä, matkitaan erilaisia ääniä

rohkaus

oppilasta rohkaistaan kertomaan ja kysymään, pyytämään puheenvuoroa ja perustelevaan ajatuksiaan

näytteleminen

nukketeatteri, improvisointi, roolileikit

kielellä leikkiminen

arvoitukset, hokemat jne.

sanonnat

kiittäminen, pyytäminen, tapaaminen jne.

tiedonvälitys

toimitetaan pieniä asioita, viedään sanaa jne., puhelimeen vastaaminen ja jonkun pyytäminen puhelimeen

c) lukeminen ja kirjallisuus

aakkokset

pienet antiikvakirjaimet, isoihin kirjaimiin tutustuminen ensimmäisenä syksynä ja käyttäminen

kirjain/ääne

tunnetaan kutakin kirjainta vastaava äänne, kiinnitetään huomio diftongeihin,

Sanakuvat

tavallisimmat sanat (ja, on, isä, äiti...)

kirjoittaminen/puhuminen

teksti on puhutun kielen kuva

kirja

kiinnostuminen kirjoista, ei pelkästään kuvien, vaan myös tekstin vuoksi

itsetunto

saamen suvun laulun 1. säkeistö

murre/kirjakieli	kirjakielen erot suhteessa omaan kieleen
d) kirjoittaminen	
eteneminen	kirjoitustaidon tulisi edetä rinnakkain lukemisen kanssa
äänteet	äänteiden oikea kirjoittaminen oman murteen mukaan
äänteet/kirjain	kirjoitetaan tuttuja sanoja sanelun mukaan
vapaa kirjoitus	kiinnostuminen ajatuksen ilmaisemiseen kirjoittamalla
e) kielentuntemus	
äänteet/kirjaimet	vastaavat toisiaan
rytmi	sanojen mekaaninen rakenne, rytmi ja tavuanalyysi
sanasto	ala- ja yläkäsitteet, kyky erottaa se mikä ei kuulu joukkoon, sanaperheet
yhdyssanat	konkreettiset substantiivit
välimerkit	harjoitellaan pisteen merkitsemistä virkkeen loppuun
kielen merkitys	huomataan, että kielellä voidaan ilmoittaa erilaisia asioita, kommunikointi
verbi	sanat, jotka ilmoittavat tekemistä
idialekti	huomataan, että ihmisillä on oma murteensa
<u>2. vuosiluokka</u>	
a) kuunteleminen	
astevaihtelu	astevaihtelujen erottaminen oman murteen mukaan
paino	sanan painollisen tavun tunnistaminen
ohje	harjaantuminen toimimaan ohjeiden mukaan
kuuleminen/kuunteleminen	kertomusten, joikujen, luokkatovereiden puheenvuorojen kuunteleminen, kuullun ymmärtämiseen tähtäviä harjoituksia
d) puhuminen	
ääntäminen, painotus	oppilaita ohjataan ääntämään selvästi ja painottamaan sanoja oikein
kysyminen	harjoitellaan kysymään neuvoa, tietoja jne.
kertominen	opetellaan kertomaan luokkaa pienemmälle ryhmälle luokalle esim. kuvasarjan tapahtumista

näyttelemine	nukketeatteri, roolileikit, improvisointi
rohkaisu	oppilaita rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteitään ja mielialojaan sekä annetaan heille tilaisuuksia perustella ajatuksiaan
tiedonvälitys	totutellaan asioimaan luontevasti puhelimesta
c) lukeminen ja kirjallisuus	
ajankäyttö	puolet ajasta käytetään lyhyiden lähiympäristöön liittyvien tekstien lukemiseen
kirjaimet	opitaan vieraat kirjaimet (å, ö, o, ae, w)
astevaihtelu	tunnistetaan oman murteen mukaisesti
ymmärtäminen	luetun ymmärtäminen ja sitä koskeviin kysymyksiin vastaaminen
kriittisyys	arvioidaan, mikä on totta ja mikä kuviteltua
kirja	kiinnostuksen herättäminen kirjoihin ja lukemiseen, tutustuminen erilaisiin kirjoihin, käynti kirjastossa
p ä ä t a v o i t e	muutaman lauseen mittaisen tekstin lukeminen niin, että oppilas ymmärtää sen sisällön
d) kirjoittaminen	
kirjaimet	pienet ja isot kirjoituskirjaimet
astevaihtelu ja diftongit	oppilaan oman murteen mukainen kirjoittaminen (rieban - rievav)
käsiala	pyritään selvään ja kauniiseen käsialaan
omaehtoinen kirjoittaminen	kiinnostumista kirjoittamaan omaehtoisesti huomio sisällön rikkauteen
välimerkit	piste, kysymysmerkki
e) kielentuntemus	
sanan rakenne	vartalo ja pääte
taivuttaminen	huomataan, että keskuskonsonantti ja sanan loppu muuttuvat, kun sanaa taivutetaan
akkosjärjestys	muistinvaraisesti
sanasto	sanojen vertailua ja ryhmittelyä (vastakohtat, synonyymit), yhdyssanoja
lause	lauseen tunnistaminen sekä suullinen ja kirjallinen tuottaminen

välimerkit

pisteen ja kysymysmerkin käyttäminen

3. vuosiluokka

a) kuunteleminen

äännteet

erotetaan soinnittomat ja soinnilliset geminaatat (lábbá - láppis)

lause

lauseen sävelkulun harjoittamista

informaatiivinen kuuntelu

lähiympäristön henkilöiden, radion jne. kuunteleminen tietojen saamiseksi

kriittisyys

huomataan epäloogisuudet kuullusta

tarkkuus

äännteet, tavut, sanat, lauseet

esteettisyys

sadut, kertomukset, runot, kouluradion ohjelmat, päivittäiset kertomis- ja lukemistuokiot

d) puhuminen

äännteet

harjoitellaan niitä kirjakielen äännteitä, joita ei ole oppilaan omassa murteessa

kysyminen

harjoittelu pareittain tai ryhmissä, huomio kysymysten monipuolisuuteen

tiedonvälitys

harjoitellaan asioiden selostamista, asioimista pankissa, postissa jne.

rohkaus

oppilasta rohkaistaan suulliseen ilmaisuun ryhmän jäsenenä ja yksin

c) lukeminen ja kirjallisuus

lukemaan oppiminen

lukutaidon varmentamista ja kehittämistä edeten oppilaiden edellytysten mukaan

kriittisyys

erotetaan tosi ja epätosi

tekstilajit

asiateksti, satu, sarjakuva jne.

motivaatio/kirjat

opitaan pitämään lukemisesta, saamelainen kirjallisuus

p ä ä t a v o i t e

osataan lukea tarkasti ymmärtäen luetun sisältö, huomataan tekstin juoni, asioiden peräkkäisyys

l) kirjoittaminen

kirjaimet

kirjoituskirjainten käytön varmentamista

äännteet, astevaihtelu

taito kirjoittaa oikein bb - pp, zz - cc jne. hl - hll jne. sanan alkuun c, é k, p, t

kirjakieli/murre

huomataan ero oppilaan murteen ja kirjakielen välillä

kysyminen	laaditaan kysymyksiä kirjallisesti luetun ja kuullun perusteella
kirje	päiväys, tekstin sijainti paperilla, allekirjoitus
välimerkit	piste, kysymysmerkki, pilkku
lause	lauseiden kirjoittamista itsenäisesti
omaehtoinen kirjoittaminen	rohkaistaan edelleen omaehtoiseen kirjoittamiseen: oma vihko, seinä- ja luokkalehdet, kertomukset, runot, sadut, selostukset
e) k i e l e n t u n t e m u s	
aakkosjärjestys	aakkostamisharjoituksia
äänteet	vokaali, konsonantti, diftongi
sanat	sanojen ryhmittelyä merkityksen ja muodon perusteella: substantiivit, verbit, adjektiivit: yksikkö ja monikko
lauseet	lausetajun kehittämistä, erotetaan väite- ja kysymyslause, sivulauseharjoituksia
murre	erilaisten murteiden huomaaminen
sanasto	saamelaiset fraasit ja sanonnat
suomen kieli/äidinkieli	pyritään välttämään suomen kielen vaikutusta omaan äidinkieleen
<u>4. vuosiluokka</u>	
a) k u u n t e l e m i n e n	
äänteet	diftongit sanan eri muodoissa
kriittisyys	uutiset ja tiedotukset, lauseiden ja sanojen erottaminen kuullusta
ymmärtäminen	kuullun ymmärtämiseen tähtävää harjoitusta: toimiminen ohjeen mukaan, kuullusta kertominen ja kirjoittaminen, kysymysten esittäminen
d) p u h u m i n e n	
äänteet	harjoitellaan selkeää ääntämistä ja puhetapaa
kysyminen	harjoitellaan kysymystekniikkaa, huomio monipuolisuuteen
tiedonvälitys	tutustutaan kokoustekniikkaan, totutellaan referoimaan esim. luettu kirja, nähty TV-ohjelma
rohkaisu	oppilasta rohkaistaan esiintymään ryhmän jäsenenä ja yksin

c) lukeminen ja kirjallisuus

ajankäyttö	puolet ajasta lukemisen harjoitteluun
ääneen lukeminen	luetaan selvästi ja elävästi
ääneton lukeminen	luetaan mahdollisimman paljon äänettömästi
ymmärtäminen	luetun ymmärtämiseen tähtääviä harjoituksia: kysyminen, juonen löytäminen, asioiden peräkkäisyys, tekstin keskeiset kohdat
tiedonvälitys	uutisten kieli, tiedotusvälineiden vaikutus omaan elämään
kirja	käyntejä kirjastossa ja kirjaston käytön harjoittelua, tutustutaan saamelaiseen kirjallisuuteen ja viritetään kiinnostusta sitä kohtaan

d) kirjoittaminen

äännteet	diftongit ja niiden oikeneminen (vuolgit - vulgen) erot i - ii ja it - id
astevaihtelu	rbm - rpm, rdn - rtn, lbn - lmm, ldn - lnn, lgn - lnn, rt - rtt, lg - lgg, ne sanat joissa ei ole astevaihtelua, nimet
lauseet	päähuomio lausetajun varmentamisessa
omaehtoinen kirjoittaminen	oppilasta rohkaistaan ilmaisemaan ajatuksia kirjoittamalla, päähuomio edelleen sisällön rikastuttamisessa, tekstin jäsentelyharjoituksia, luokkalehti, sadut, sarjakuvat, runot, uutiset, selostukset jne.
käsiala	käsialaa harjoitellaan tarpeen mukaan
välimerkit	piste, pilkku, kysymysmerkki, lainausmerkki, lyhenteitä
e) kielentuntemus	
akkosjärjestys	aakkostamisharjoituksia
äännteet/sanat	vokaali, konsonantti, geminaatta, konsonanttiyhtymä; subjekti, predikaatti; imperfekti; komparatiivi ja superlatiivi
sijamuodot	nominatiivi, genetiivi, lokatiivi, illatiivi
sanaluokat	sanaluokkien erot, aikamuodot, persoona
omistusmuodot	totutellaan käyttämään omistusmuotoja (eatnis - iežas eatni)
sanasto	kartutetaan sanastoa: sanakenttiä ja -ketjuja, alaja yläkäsitteitä, vastakohtia jne.

johtaminen	harjoitellaan sanojen johtamista
lainasanat	lainasanat: synty ja tarpeellisuus
lause	harjoitellaan lauseiden rakentamista ja erittelyä, lauseiden yhdistelyä, johtolause ja vuorosana
kirjakieli/murre	persoonapronominien genetiivi- ja essiivimuodot
<u>5. vuosiluokka</u>	
a) kuunteleminen	
auditiivinen muisti	auditiivisen muistin kehittämiseen tähtäviä harjoituksia
kuuleminen/kuunteleminen	kuullun ymmärtämiseen tähtäviä harjoituksia, kuunnellaan kirjallisuutta, kouluradioita, kuunnelmia jne.
sosiaalisesti muuntuva kieli	huomataan, että erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä käytetään erilaista kieltä
murteet	etsitään eroja päämurteitten välillä (Varanki, Koutakeino, Karasjoki, Teno, Karesuvanto)
b) puhuminen	
kysyminen	harjoitellaan kysymysten laatimista ja esittämistä
tiedonvälitys	harjoitellaan arkielämän puhetilanteita: opastaminen, tiedustelu, puhelimessa asioiminen jne.
havainnollistaminen	havainnollistetaan esityksiä käyttäen AV-välineitä ja luokan taulua
rohkaus	rohkaistaan edelleen vapaaseen esittämiseen ja luovaan ilmaisuun
äidinkieli/vieras kieli	opitaan huomaamaan, että kielten sekoittaminen ei ole kaunista, totutellaan puhumaan kaunista saamea
c) lukeminen ja kirjallisuus	
ajankäyttö	lähes puolet ajasta lukemisen harjoitteluun: kertomuksia, runoja, vuoropuheluita, näytelmiä asiatekstejä
saamelainen kirjallisuus	tutustutaan saamelaiskirjallijoiden tuotteisiin
eläytyvä lukeminen	valitaan luettava aines oppilaiden taidon ja kiinnostuksen mukaan saadaan virikkeitä omaan ilmaisuun ja tuottamiseen

d) kirjoittaminen

välimerkit

pilkku pää- ja sivulauseen välissä

astevaihtelu

tk - tkk, rgn - rkn, dn - tn, gn - kn

omaehtoinen kirjoittaminen

harjoitellaan jäsentelemään tekstiä, kirjoitetaan sujuvasti

muu kirjoittaminen

harjoitellaan merkitsemään muistiin tekstien pääkohtia, referoimaan kirja tai kertomus

e) kielentuntemus

sanasto

kartutetaan sanastoa, saamelaiset rgaasit, vierasperäiset sanat

nominat, verbit,
partikkelit

nominien sijamuodot yksikössä ja monikossa, adjektiivien attribuutti- ja predikatiivimuodot, kongruenssi, interrogatiivipronominien taivutus

johtaminen

verbien johtaminen

lause

lausetyypit (toteamus-, kysymys- ja käskylause), lauselajit (päälause ja erilaisia sivulauseita)

eri saamen kielet

tutustutaan muihin saamen kieliin ja lähimurteisiin

6. vuosiluokka

a) kuunteleminen

äänteet

huomataan toisen tavun a ja á

kriittisyys

mikä on totta ja mikä on kuviteltua, huomion kiinnittämistä kuunneltavan valitsemiseen

ymmärtäminen

kuullun ymmärtämiseen tähtäävää harjoittelua: kuullusta kertominen, kirjoittaminen, kysyminen, muistiinpanojen tekeminen

eläytyvä kuuntelu

kuunnelmat, kouluradio-ohjelmat, kirjallisuus, oppilaiden esitykset

kielen keinot

huomataan erilaiset puhesävyt, elekieli, saamelainen kerrontatyyli

b) puhuminen

puhetekniikka

rentoutuminen, oikea hengitys

kysyminen

harjoitellaan kysymistä kuullun pohjalta

osallistuminen

puheenvuoron pyytäminen, toisten kuunteleminen, totuttautuminen osallistumaan asiallisesti ja kohteliaasti keskusteluun

havainnollistaminen	AV-välineiden käytön harjoittelua (piirtoheitin, nauhuri, diaprojektori)
rohkaisu	oppilasta rohkaistaan luovaan ja tulkitsevaan ilmaisuun harrastustensa ja saamelaisen perinteensä pohjalta
c) lukeminen ja kirjallisuus	
lukutaito	lukutaidon varmentamista ja syventämistä
ymmärtäminen	löydetään tekstin keskeiset kohdat
kriittisyys	opitaan tuntemaan käsitteet todenmukainen, kuviteltu, uskottava, mielikuvituksellinen, vertauskuvallinen
tekstilaji	kertomus, kuvaus, graafinen kuvaus, merkkikieli, iskelmä- ja mainosteksti jne. luetaan teoksia kokonaisuuksina
kirjallisuus	kirjailijan tyyli, kirjan juoni, henkilöiden ominaisuudet, uskottavuus, tausta, pää- ja sivuhenkilöt; teatteri-elämyksiä mahdollisuuksien mukaan
kirjallisuuden historia	vanhimmat saamelaiskirjailijat ja heidän tuotantonsa
kirjasto	käytetään kirjastoa sekä lukuharrastuksen tyydyttämiseen että tietojen etsimiseen
d) kirjoittaminen	
puhekieli/kirjakieli	oppilaiden puhekielen vokaalien ja konsonanttien oikeinkirjoitus, vokaali- ja konsonanttiharjoituksia kirjakielen mukaan
kirjoitustaito	kehitetään kirjoitustaitoa monipuolisten tehtävien avulla, kirjoitetaan asia- ja mielikuvitusaiheista
välimerkit, lyhenteet	piste, kysymysmerkki, huutomerkki, hallitaan pilkku luettelossa, pilkku pää- ja sivulauseiden välissä, tavallisimpia lyhenteitä
tekstin laadinta	lauseiden yhdistely, tekstin jaksottelu ja johdonmukainen eteneminen, kirjoitelman ulkoasu (käsi-alan luettavuus, otsikon ja tekstin sijoittelu)
omaehtoinen kirjoittaminen	rohkaistaan ja ohjataan omaehtoiseen kirjoittamiseen ja kannustetaan kirjoittamaan saamelaislehtiin
e) kielentuntemus	
äänteet	huomataan toisen tavun a - á
nominit, verbit, partikkelit	pääpaino verbien taivutuksessa (aikamuodot, imperatiivi, passiivi)
johtaminen	adjektiivien ja substantiivien tavallisimmat johdokset

lause	pää- ja sivulause (konjunktio- ja relatiivilause, kysyvä sivulause), lauseen rakenne (subjekti, predikaatti, objekti)
kielen keinoja	erilaiset kielenkäyttötilanteet: suostuttelu, luvan antaminen ja pyytäminen, käskeminen, kieltäminen jne.
saamen kielet	yhteys muihin saamen kieliin (muutama sana eri kielillä), tietoa oman kielen taustasta
Yläaste	
<u>7. vuosiluokka</u>	
a) kuunteleminen	
kuuntelutottumus	keskittymiskyvyn ja kuuntelutottumuksen selvittäminen, hyvä ja huono kuuntelija
painotus	erilaisen painotuksen vaikutus sisällön merkityksen muuttumiseen
intonaatio	kielten erilainen intonaatio: pyritään eliminoimaan suomen kielen intonaation vaikutus
aktiivinen kuuntelu	pääkohtien erottaminen esityksestä, muistiinpanot, kysymysten tekeminen kuullusta ja kuullun selostaminen
eläytyvä kuunteleminen	tilaisuuksia kirjallisuuden, kuunnelmien äänitteiden jne. kuuntelemiseen
b) puhuminen	
selostaminen perustelu	harjoitellaan asioiden selostamista ja mielipiteiden perustelemista
kokous	kokoustekniikkaa (ehdotus, puheen johtaminen, keskustelu, äänestäminen)
tiedonvälitys	otetaan vastaan puhelinviesti ja välitetään se edelleen
sanonnat	tervetulo- ja onnentoivotukset, kiitospuhe
c) lukeminen ja kirjallisuus	
lukutaito	luettaessa pystytään tunnistamaan kirjakielen muotoa vastaava oman murteen muoto
luketekniikka	erilaiset luketekniikat käyttötarpeiden mukaan (silmäillen, perusteellisesti, tulkiten lukeminen, tiedon tai nimen etsiminen)
kirja/kirjallisuus	luetaan muutama nuorten kirja vuoden aikana, tutustutaan saamelaiseen uudempaan kirjallisuuteen, pääväestön ja alkuperäiskansojen kirjallisuutta mahdollisuuksien mukaan, osallistutaan paikkakunnan kirjallisiin tapahtumiin

kirjasto	pystytään etsimään tietty kirja kirjastosta, saadaan selville kirjan sisältö kansitekstien avulla, tietojen hakeminen kirjastosta
d) kirjoittaminen	
astevaihtelu	harjoitellaan astevaihtelun ongelmakohtia
oikeinkirjoitus	ala-asteella opittujen seikkojen varmentamista
tekstin laadinta	painopiste sisällön monipuolistamisessa, kirjoitelman jaksottamisessa ja sen johdonmukaisessa etenemisessä
käsiala	käsialan huoltoa tarvittaessa
omaehtoinen kirjoittaminen	rohkaistaan ja ohjataan luovaan kirjoittamiseen sekä kannustetaan kirjoittamaan saamelaislehtiin
e) kielentuntemus	
puheen nopeus	nopea ja hidas puhe; miten löydetään oikea kirjoitusasu
sanaluokat	nominit, partikkelit, verbit (aktiivin ja passiivin ero, kiellot, ajan ilmaiseminen)
post- ja prepositiot	käyttötavat
vertailumuodot	komparatiivi ja superlatiivi ja niiden merkitystehtävät
lause	lauseiden yhdistämistä, lauseen pääjäsenten ja objektin kertaus
johtaminen	opitaan muutama pääte niin, että tunnistetaan johdettu sana, jos kantasana on tuttu
joukkoviestintä	joukkoviestinnän käsite ja sanomatyytit
saamen kielet	positiivinen asenne muihin saamen kieliin ja murteisiin, motivaatiota oppia ymmärtämään niitä
äidinkieli/suomi	saamen kielen ominaisuudet/erikoisuudet suomen kieleen verrattuna; kielitajun varmentamista niin, ettei suomen kieli vaikuta äidinkieleen
<u>8. vuosiluokka</u>	
a) kuunteleminen	
äänteet	vanhempien ihmisten kieltä kuuntelemalla pyritään varmentamaan kaunis ääntäminen
intonaatio	kuunteluharjoituksia: milloin erilainen painotus muuttaa sisällön merkityksen, kuullaan ero vieraan kielen ja saamen kielen intonaatiossa
aktiivinen kuunteleminen	aktiivisen ja tarkan kuuntelemisen harjoittelua (pääkohtien löytäminen esityksestä, kuullun arvioiminen sekä päätelmien tekeminen)

b) puhuminen

äänteet ja ääntäminen

ohjataan kauniiseen ja selkeään ääntämiseen käyttäen esimerkkinä vanhempien ihmisten puhetta

keskustelu

asialliseen keskusteluun harjaantumista, muistiinpanot ja kysymysten esittäminen osana keskustelua, pohditaan hyvän ja huonon keskustelijan eroja

kokous

tutustutaan puheenjohtajan ja sihteerin tehtäviin, harjoitellaan alustuksen laatimista

luova esittäminen

oppilaita rohkaistaan luovaan esittämiseen, tunnetaan saamelainen kerrontatapa, mahdollisuuksien mukaan käydään teatterissa

äidinkieli/vieraat kielet

kielenhuoltoa, jotta eliminoidaan vieraiden kielten vaikutus äidinkieleen

c) lukeminen ja kirjallisuus

lukunopeus

harjoituksia lukunopeuden edistämiseksi

orfografiat

tutustutaan Lapin sivistysseuran ja Bergsland-Ruongin ortografioihin niin, että pystytään lukemaan niitä auttavasti

kriittinen lukeminen

päättelävän ja arvioivan lukemisen harjoitusta, tekstin tarkastelua taustatekijöiden valossa (kuka kirjoittanut, kenelle, miksi), eri tarkoituksiin kirjoitettujen tekstien vertailua

joukkotiedotus

sanomalehti: uutinen, artikkeli, pääkirjoitus, reportaasi, arvostelu jne.

tietojen hakeminen

tietojen etsiminen hakuteoksista; karttojen, taulukoiden ja kuvien lukeminen

kirja/kirjallisuus

luetaan saamelaista kirjallisuutta, tutustutaan maailmankirjallisuuteen mahdollisuuksien mukaan

d) kirjoittaminen

oikeinkirjoitus

oikeinkirjoitusseikkojen hallintaa varmennetaan: iso ja pieni alkukirjain, parittomien sanojen u/0 ja i/e, sanat, joissa ei ole astevaihtelua, yhdyssanojen oikeinkirjoitus, välimerkkien oikea käyttäminen

tekstin laadinta

kiinnitetään huomiota tekstin jäsentelyyn, sisällön rikkauteen, ilmaisun täsmällisyyteen, tekstin asemointiin ja käsialaan

omaehtoinen kirjoittaminen

rohkaistaan ja ohjataan omaehtoiseen kirjoittamiseen

e) kielentuntemus

äänteet	diftongien oikeneminen ja sidevokaalit taivutus- ja johtopäätteiden edellä puheessa
adjektiivit	attribuutti- ja predikatiivimuotojen käyttäminen
pronominit	refleksiivipronominien käytön harjoitusta
nominaalimuodot	käyttö lauseissa, aktiomuoto agenttirakenteessa
verbit	erilaisia tapoja kieltää, pyytää, käskää
lause	lauseen rakenteen täsmentämistä, lauseen pääjäsenien täydentämistä määreillä
sanasto	sanastoa laajennetaan, sanojen sisällön tuntemista tarkennetaan (pää- ja sivumerkitykset), muiden murteiden sanoja ja sanontoja, lainasanoja

9. vuosiluokka

a) kuunteleminen

aktiivinen kuunteleminen	kuuntelutaidon syventämistä: päättely ja arviointi, tiivistelmän ja referaatin laatiminen kuullusta
eläytyvä kuunteleminen	edelleen tilaisuuksia eläytyvään kuunteluun sekä tietoisia keskittymiskyvyn harjoituksia

b) puhuminen

suullisen ilmaisun merkitys	oppilaille pyritään selvittämään suullisen ilmaisun merkitys opiskelussa, työelämässä ja ihmissuhteissa
keskustelu	keskustelutaidon harjoittelua kuten luokilla 7 ja 8, mielipiteen perusteleminen, erilaiset puhetilanteet (tuttavallinen, julkinen)
kokous	kokouksen toimihenkilöt ja heidän tehtävänsä erilaiset puheenvuorolajit (ehdotus, kannattaminen jne.)
luova ilmaisu	yksilöllisiä esityksiä (selostus, esitelmä jne.), teatteri luovassa ilmaisussa

c) lukeminen ja kirjallisuus

ortografiat	tutustutaan Friisin ja Nielsenin kirjoitustapoihin
tekstin arviointi	tietojen ja perustelujen laatu, luotettavuus, havainnollisuus, tekstin merkitys yksilön tai ryhmän lukemana
tekstilajit/tyyli	tarkastellaan esim. tieto- ja lakitekstejä vertaillen niitä kaunokirjallisuuteen
kirjallisuuden historia	tärkeimmät kirjailijat ja heidän tuotantoaan, joikujen ja satujen syntyhistoria

saamelainen kirjallisuus	joikujen ja satujen kielikuvien oppiminen ja niiden käyttäminen
maailmankirjallisuus	mahdollisuuksien mukaan tutustumista maailmankirjallisuuteen oppilaiden kehitysvaiheeseen soveltuvien tekstien ja työtapojen avulla
d) kirjoittaminen	
oikeinkirjoitus	varmennetaan saamen kielen kirjoitusta kerraten keskeisiä seikkoja, jotta oppilas tuntisi kirjakielen erityispiirteet oman murteensa pohjalta
tekstin laadinta	käsialaan ja kirjoitelman ulkoasuun kiinnitetään huomiota: opetellaan virallisen standardin mukainen asemointi, jota käytetään asiakirjoissa (hakemus, virallinen kirje, pöytäkirjat jne).
omaehtoinen kirjoittaminen	kannustetaan oppilaiden omaehtoista kirjoittamista
e) kielentuntemus	
äänteet	oppilasta ohjataan tarkkaamaan vanhempien ihmisten puheesta sellaisia fonologisia piirteitä, joita hän ei vielä ole omaksunut omassa ääntämisessään
sanasto	lainsanat, uudissanat, sanaston kulttuurisidonnaisuus
äidinkieli/vieras kieli	tarkastellaan äidinkielen ominaispiirteitä kokoavasti ja verraten vieraisiin kieliin: äännerakenne, astevaihtelu, sanajärjestys, päätteet, johtimet, intonaatio; annetaan yleiskuva saamen kielestä osana maailman kielellistä kokonaisuutta
joukkoviestintä	joukkoviestinnän vaikutuksen ja vastaanottamisen pohtimista, pyritään totuttamaan valikoivaan joukkoviestinnän käyttöön

Työtavat

Sopivilla vaihtelevilla työtavoilla on keskeinen merkitys oppilaiden motivoinnissa.

Harjaantuminen erilaisiin työtapoihin tapahtuu jo ensimmäisenä vuonna. Oppilaan pitäisi tottua ryhmätyöskentelyn lisäksi myös yksilöllisiin työtapoihin.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää, etteivät harjoitustuokiot ole liian pitkiä.

Monet oppilaiden vanhemmista puhuvat saamen kieltä. Paras tuki lapsen kielen oppimisessa on se, että myös vanhemmat huolehtivat lapsen kielen edistymisestä.

Samalla opetuksen tulisi tutustuttaa oppilaat paikkakunnan ja kodin saamelaiskulttuuriin.

On tärkeää, että oppilaat tuntevat opetusympäristön turvalliseksi. Kieli on osa sosiaalista ympäristöä. Tässä tapauksessa koulu on se ympäristö, jota kielikin muovaa. Kouluympäristössä työtä tekevien ihmisten pitäisi puhua oppilaiden äidinkieltä.

Seuraavissa työtapaselvityksessä on mainittu vain joitakin pääasioita.

Kuunteleminen ja puhuminen

Luokassa toivotaan sallivaa ilmapiiriä: turvallisessa ympäristössä lapset uskaltaavat harjoitella suullista kielenkäyttöä. Ei ole huonoa kysymystä eikä typerää vastausta. Kaikkia kuunnellaan arvostaen.

Puhumaan opettamisessa on hyvä käyttää työtapana leikin lisäksi dramatisointia. Esim. lukukirjan kappaleita voi dramatisoida pieniksi näytelmiksi. Voi myös kuvitella juhlaa, puhelinkeskustelua, erilaisia tilaisuuksia kuten "erotusaidalla", "Tenojoen varrella kesällä", "keskustelu baarissa". Yläasteella sopii hyvin sosiodraama, jossa oppilaat saavat harjoitella erilaisia sosiaalisia rooleja (esim. äiti kysyy tyttäreltään/pojaltaan, missä hän on viipynyt näin myöhään). Arkojen oppilaiden kanssa voi käyttää nukketeatterin keinoja (etenkin alaluokilla).

Puhumisen ja kuuntelemisen harjoituksiksi sopivat luontevasti juhlat, joissa on myös oppilaiden omaa ohjelmaa, myös saamea vieraana kielenä opiskelevien valmistamia ohjelmanumeroita.

Sekä äidin- että vieraskielisten opetuksessa on huolehdittava siitä, että oppilaiden kyselytaito saa harjoitusta. Alusta alkaen opettajan tulisi johdatella ja innostaa oppilaitaan kertomaan omista tunteistaan kuten kuulemistaan tai näkemistään asioista. Puheviestintää helpottavat havaintovälineet: oppilaat voivat kertoa kuvista, esineistä tai omista piirustuksistaan. Piirtoheitinkalvo on selkeä havaintoväline.

Kuuntelemisen opetuksessa on tavoitteena oppilaan aktiivisen kuuntelutaidon kehittäminen. Se on hyödyllistä paitsi oppimisen myös työrauhan takia. Oppilaiden tulee harjaantua kuuntelemaan kohteliaasti myös toisiaan ja aikuisia koulu yhteisön ulkopuolella.

Äänitemateriaalissa pitäisi olla mukana eri murteita.

Kirjoittaminen

Suomen ja saamen kirjoittamisessa eivät äänteen ja kirjanmerkin vastaavuudet ole samantapaisia.

Kirjoittamisen opetus alkaa samoilla kirjaintyypeillä kuin lukemaan opetuskin. Kirjoituksessa käytetään käsialakirjoituksessa erillisiä harjoituksia.

Kirjoituksen aiheen oltava oppilaalle sopiva. Kirjoittamista varten oppilas tarvitsee sanoja, rakenteita ja sanontoja. Vapaassa kirjoittelussa korjataan kirjoitusvirheitä tarkoituksenmukaisesti hyvin varovasti. Olisi hyvä, jos opettaja voisi korjata virheet kirjoittajan kanssa yhdessä. Kirjoitusharjoituksena voidaan käyttää myös äänneiden, tavujen ja sanojen sanelua alusta lähtien.

Vieraskielisten opetukseen pitäisi löytää luonnollisia tilanteita kirjoitusharjoituksiin kuten ostoslistojen, tilausten jne. kirjoittamista.

Lukeminen

Lukemaan opettamisen metodeina käytetään synteettistä, analyyttistä ja sekamenetelmää. Synteettinen menetelmä lähtee osista kuten kirjaimista ja etenee vähitellen tavuihin, sitten sanoihin ja edelleen lauseisiin. Analyyttinen menetelmä aloittaa lukemaan opetuksen suuremmista kokonaisuuksista kuten sanoista tai lauseista. Sekamenetelmä tarkoittaa metodia, jossa on osia sekä analyyttisestä että synteettisestä menetelmästä.

Lukemaan opettamisessa on tärkeää, että opettaja hallitsee kaikki menetelmät, niin että hän voi käyttää oppimistilanteen mukaan sopivinta.

Saamen kielen kohdalla on muistettava, että kukin oppilas suhteuttaa kirjakieltä omaan murteeseensa. Ennen lukemaan opettamisen aloittamista on huolehdittava siitä, että oppilaalla on siihen tarvittavat valmiudet.

Kielioppi

Kieliopissa on vältettävä liikaa teoreettisuutta. On parempi, että oppilas osaa käyttää jotakin rakennetta, kuin että hän osaisi vain tulkita kieliopillisia rakenteita jne. Koska äidinkielen opetus on pohjana vieraiden kielten opetukselle, on tärkeää, että oppilas tutustuu äidinkielellään vieraan kielen opetuksen keskeisiin käsitteisiin ja nimityksiin. Tässä yhteydessä oppilaan pitää saada

tutustua äidinkielen ja vieraiden kielten eroavuuksiin. Myös vieraskielisten pitää saada äidinkielellään opetuksen yhteydessä tietoja saamen kielen ja oman äidinkielen välisistä eroavuuksista.

Kielioppiharjoitukset tapahtuvat eri yhteyksissä kuuntelemiseen, puhumiseen, lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvinä.

Kieliopin opiskelun työtapa on hyvä vaihdella. Yhtenä opetuksen tavoitteena on herättää ja säilyttää oppilaiden kiinnostus kieltä koskeviin asioihin. Siksi tämän alueen opettamisessa on käytettävä hauskoja työtapoja.

Tuki- ja erityisopetus

Sekä äidinkielen että vieraan kielen opetuksessa tulee oppilaalle järjestää tukiopetusta, jos hän on ollut poissa koulusta tai jos tunnilla opetetut asiat ovat muista syistä jääneet hänelle epäselviksi. Hänellä pitää olla mahdollisuus lisätietojen saamiseen tukiopetuksen avulla. Lukemis-, kirjoitus- tai puhevaikeuksista kärsiville lapsille järjestetään erityisopetusta.

Oppilasarvostelu

Opettajan tulee jatkuvasti seurata oppilaiden edistymistä ja järjestää opetuksen pohjalta.

Arvioinnin tavoitteena on antaa opettajalle, oppilaalle ja huoltajille tietoja oppilaan edistymisestä. Samalla opettaja arvioi omaa opetustaan. Tärkeintä on, että oppilas itse tottuisi arvioimaan omaa edistymistään ja työtään.

On varottava painottamasta yksipuolisesti vain oppiaineksen hallintaa. Opettajan tulisi muistaa opetuksen affektiiviset alueet ja kiinnittää huomiota oppilaiden harrastuneisuuteen. Äidinkielen opetuksen pitäisi vahvistaa oppilaan kielellistä kehitystä yleensä, luokassa tapahtuvan opetuksen lisäksi. Saamen kielen opetuksen yhtenä tavoitteena on lisätä ja vahvistaa oppilaan itsetuntoa.

Oppimateriaalit ja -välineet

Varsinaisten oppikirjojen ja oheismateriaalin lisäksi opetuksessa tarvitaan erilaisia opetusta helpottavia välineitä, kuten karttoja, kuvatauluja, havaintomateriaaleja, filmejä, dioja, pelejä, äänitteitä, opetuskalvoja, nukkeja ja pienoismalleja.

Tavanomaisen havaintomateriaalin lisäksi koulussa pitäisi olla saamelaista kulttuuria esittävää materiaalia, kuten kodan tai laavun pienoismalli, saamelaiskäsitöitä ja kouluympäristön historian pysyvä näyttely.

